

САВЕТ ЕВРОПЕ

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ БИЈЕЛИЋ против ЦРНЕ ГОРЕ И СРБИЈЕ

(Представка број 11890/05)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

28. април 2009. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима предвиђеним чланом 44. став 2. Конвенције. Могуће су редакторске промене.

У предмету Бијелић против Црне Горе и Србије,

Европски суд за људска права (Друго одељење), на седници већа у саставу:

Françoise Tulkens, *председник*,

Ireneu Cabral Barreto,

Vladimiro Zagrebelsky,

Danutė Jočienė,

Dragoljub Popović,

Nona Tsotsoria

Nebojša Vučinić, *судије*,

и Sally Dollé, *секретар Одељења*,

После разматрања на затвореној седници 7. априла 2009. године,

Изриче следећу пресуду, која је донета тог дана:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (број 11890/05) против против Државне Заједнице Србија и Црна Гора, коју су Суду поднеле по члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: “Конвенција”), гђа Надежда Бијелић (у даљем тексту: „прва подносиатељка представке“), гђа Светлана Бијелић (у даљем тексту: „друга подносиатељка представке“) и гђа Љиљана Бијелић (у даљем тексту: „трећа подносиатељка представке“), све држављанке Србије, дана 24. марта 2005. године, односно 31. јануара 2006. године.

2. Подносиатељке представке су се посебно жалиле на неизвршење правоснажног решења о исељењу и због немогућности да због тога живе у предметном стану.

3. У вези са првом подносиатељком представке, дана 28. новембра 2005. године, а у вези са друге две подносиатељке, које су накнадно признате као подносиатељке представке, дана 7. фебруара 2006. године, Влада Државне Заједнице Србија и Црна Гора је обавештена о њиховим притужбама.

4. Наведена Влада је 7. априла 2006. године доставила писана запажања, а подносиатељке представке су одговориле 22. маја 2006. године.

5. Црна Гора је 3. јуна 2006. године прогласила независност.

6. Суд је 27. јуна 2006. године одлучио да одложи разматрање представке док се чека на разјашњење релевантних питања (видети, ст. 53 – 56. у даљем тексту).

7. У одговору на питања Суда, подносиатељке представке су 9. августа 2007. године навеле да желе да наставе поступак и против Црне Горе и против Србије, као две независне државе.

8. Подносиатељке представке је заступао г. М. Саватовић, адвокат из Београда. Владу Црне Горе је заступао Министар правде, г. М. Радовић, а Владу Србије њен заступник, г. С. Царић.

9. Председник Другог одељења је 10. априла 2008. године одлучио да у целини поново обавести Владе Црне Горе, односно Србије о представци,

обавештавајући их да се претходна запажања које су стране доставиле, из разлога јасноће, неће узети у обзир. Одлучено је, такође, да се основаност представке разматра истовремено са њеном допуштеношћу (члан 29. став 3.). На међусобна запажања стране су одговориле у писаној форми. Осим тога, добијени су и коментари треће стране, од Венецијанске комисије и Акције за људска права, невладине организације за људска права из Црне Горе, које су обе добиле одобрење да интервенишу у складу са чланом 26. став 2. Конвенције и Правилном 44 став 2(а) Пословника Суда. Стране су одговориле на ове коментаре (Правило 44 став 5.).

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

10. Прва, друга и трећа подносиатељка представке су рођене 1950. године, 1973. године, односно 1971. године и тренутно живе у Београду, Србија.

11. Чињенице предмета, како су их доставиле стране, могу се сумирати како следи.

A. Парнични поступак ради иселјења

12. Прва подносиатељка представке, њен супруг и друге две подносиатељке представке су били носиоци односно корисници станарског права за стан у Подгорици, Црна Гора, где су живели.

13. Прва подносиатељка представке и њен супруг су се развели 1989. године, а њој је додељено старатељство за друге две подносиатељке представке.

14. Прва подносиатељка представке је 26. јануара 1994. године добила одлуку Основног суда у Подгорици којом се она проглашава за јединог носиоца станарског права за породични стан. Осим тога, њеном бившем супругу (у даљем тексту: „тужени“) је наложено да напусти стан у року од петнаест дана од датума када одлука постане правоснажна.

15. Виши суд у Подгорици је 27. априла 1994. године потврдио одлуку Основног суда по жалби, чиме је она постала правоснажна.

Б. Извршни поступак

16. С обзиром да тужени није испоштовао решење суда да напусти стан, прва подносиатељка представке је 31. маја 1994. године покренула извршни поступак код Основног суда.

17. Решење о извршењу је донето истог дана.

18. Судски извршитељи су 8. јула 1994. године покушали да иселе туженог заједно са његовом новом женом и малом децом, али је иселјење одложено зато што је он претио да ће употребити силу.

19. Они су поново покушали 14. јула 1994. године, овог пута уз помоћ полиције, али је очигледно планирано иселјење одложено из истог разлога.

20. Прва подносиатељка представке је 15. јула 1994. године купила тај стан и постала његов власник.

21. Судски извршитељи и полиција још једном нису успели да иселе туженог који је стално претио првој подносиатељки представке оружјем у њиховом присуству. Испоставило се да је у стану у то време било и другог оружја, муниције, па чак и једна бомба. Полиција је одвела туженог у станицу, али га је убрзо пустила на слободу без подношења кривичне пријаве.

22. Још два планирана исељења нису успела 28. новембра 1994. године и 16. марта 1995. године, а ово друго због „захтева туженог за обезбеђење социјалне помоћи“ у вези са малом децом.

23. Прва подносиатељка представке је 23. октобра 1995. године поклонила стан другој и трећој подносиатељки представке.

24. Још два планирана исељења нису успела 3. јуна 1996. године, односно 1. августа 1996. године.

25. Министарство правде је 3. јуна 1998. године обавестило прву подносиатељку представке да је Основни суд одредио обавезу да се решење о исељењу изврши до краја месеца.

26. Још два планирана исељења нису успела 27. октобра 1998. године, односно 1. новембра 1999. године.

27. У међувремену, Дирекција за некретнине је 13. августа 1999. године донела званично решење којим се потврђује да су друга и трећа подносиатељка представке нови власници предметног стана.

28. Покушај још једног исељења није успео у марту 2004. године. У присуству полицијских службеника, ватрогасаца, службе хитне помоћи, судских извршитеља и самог извршног судије, као и његове жене и њихове деце, тужени је претио да ће цео стан дићи у ваздух. Исељењу су се, такође, супротставили његови суседи, а неки од њих су чак отишли тако далеко да су се физички супротставили полицији.

29. Прва подносиатељка се годинама жалила бројним државним органима због неизвршења пресуде донете у њену корист, али узалуд.

30. Још једно исељење планирано за 9. фебруар 2006. године није успело зато што је тужени претио да ће пре „пролити крв“ него што ће га иселити.

31. Извршни судија је 5. маја 2006. године, односно 31. јануара 2007. године упутио дописе Министарству унутрашњих послова, тражећи помоћ.

32. На састанку са полицијом 15. фебруара 2007. године, извршном судији је речено да је исувише опасно да се спроведе предметно исељење, да би тужени могао да дигне у ваздух целу зграду помоћу уређаја за даљинско управљање, као и да сами службеници нису довољно опремљени да поступају са ситуацијом ове врсте. Полиција је, стога, предложила да подносиатељке представке добију други стан уместо предметног стана.

33. Извршни судија је 19. новембра 2007. године ургирао код Министарства правде да се обезбеди врста полицијске помоћи која је неопходна за коначно исељење туженог.

V. Остале релевантне чињенице

34. Друга подносиатељка представке је у своје име и у име треће подносиатељке представке 26. марта 2004. године овластила прву подносиатељку представке да прода предметни стан.

35. Друга и трећа подносиатељка представке су 30. јуна 2006. године овластиле прву подносиатељку представке да их, између осталог, заступа у извршном поступку.

36. Подносиатељке представке тврде да су уговор о поклону из 1995. године (видети, став 23. у горњем тексту) и наведена овлашћења достављени извршном суду. Прва подносиатељка представке је, према томе, била законски представник друге и треће подносиатељке представке у извршном поступку.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

A. Уставна повеља Државне Заједнице Србија и Црна Гора (објављена у „Службеном листу Србије и Црне Горе“ – „Сл. лист Србије и Црне Горе“ број 1/03)

37. Релевантне одредбе ове повеље гласе како следи:

Члан 9. ст. 1. и 3.

„Државе чланице уређују, обезбеђују и штите људска и мањинска права и грађанске слободе на својој територији.

...

[Државна Заједница] ... Србија и Црна Гора прати остваривање људских и мањинских права и грађанских слобода и обезбеђује њихову заштиту, у случају када та заштита није обезбеђена у државама чланицама.“

Члан 60. ст. 4. и 5.

„У случају иступања државе црне Горе из Државне Заједнице Србија и Црна Гора, међународни документи који се односе на Савезну Републику Југославију, посебно Резолуција 1244 Савета безбедности Уједињених нација, односили би се и важили ... за Србију као следбеника.

Држава чланица ... [која иступи] ... не наслеђује право на међународни правни субјективитет, а сва спорна питања посебно се регулишу између државе следбеника и осамостаљене државе.“

B. Повеља о људским и мањинским правима и грађанским слободама Државне Заједнице Србија и Црна Гора (објављена у „Сл. Листу Србије и Црне Горе“ број 6/03)

38. Релевантне одредбе ове повеље гласе како следи:

Чл. 2. став 3.

„Људска и мањинска права зајамчена према овој Повељи директно регулишу, обезбеђују и штите уставни, закони и полиције држава чланица.“

В. Правни став Врховног суда Републике Црне Горе од 26. јуна 2006. године, SU VI број 38/2006

39. Релевантни део овог правног става гласи како следи:

„Домаћи правни систем не нуди правно средство за повреде права на суђење у разумном року, због чега судови у Републици Црној Гори немају надлежност да доносе одлуке у вези са тужбама за накнаду нематеријалне штете због кршења овог права. Свако лице које себе сматра жртвом повреде овог права може, стога, поднети представку Европском суду за људска права, у року од шест месеци од доношења правоснажне пресуде од стране домаћих судова.

[Када се од њих тражи да донесу одлуку у вези са горе наведеним тужбама за накнаду штете] ... судови у Републици Црној Гори морају одбити надлежност ... и прогласити ... [их] ... недопуштеним (према члану 19. став 3. Закона о парничном поступку).“

Г. Устав Црне Горе (објављен у Службеном гласнику Црне Горе – Сл. гласник број 1/07)

40. Релевантне одредбе Устава гласе како следи:

Члан 149.

(3) ... [одлучује] ... о уставној жалби ... [поднијетој у вези са наводном] ... повредом људског права или слободе зајамчених Уставом, након исцрпљивања свих дјелотворних правних средстава...“

41. Овај устав је ступио на снагу 22. октобра 2007. године.

Д. Уставни закон за спровођење Устава Црне Горе (објављен у „Сл. гласнику Црне Горе“ бр. 01/07, 9/08 и 4/09)

42. Релевантне одредбе овог закона гласе како следи:

Члан 5.

„Одредбе међународних уговора о људским правима и слободама, којима је црна Гора приступила прије 3. јуна 2006. године, примјењиваће се на правне односе настале након потписивања.“

43. Овај закон је ступио на снагу 22. октобра 2007. године.

Ђ. Закон о Уставном суду Црне Горе (објављен у „Сл. гласнику Црне Горе“ број 64/08)

44. Чл. 48 – 59. садрже додатне детаље у вези са обрадом уставних жалби.

45. Овај закон је ступио на снагу у новембру 2008. године.

Е. Закон о заштити права на суђење у разумном року (објављен у „Сл. гласнику Црне Горе“ број 11/07)

46. Овај закон предвиђа да се, у одређеним околностима дужи поступак може убрзати, као и могућност да се тужиоцима додели накнада због тога.

47. Члан 44., посебно, предвиђа да се овај закон примењује ретроактивно на све поступке почев од 3. марта 2004. године, али да се, такође, узима у обзир и трајање поступка пре тог датума.

48. Овај закон је ступио на снагу 21. децембра 2007. године, али није предвиђао позивање на представке које садрже процедурално одуговлачење већ поднете Суду.

Ж. Закон о полицији (објављен у „Сл. гласнику Црне Горе“ број 28/05)

49. Према члану 7. став 1. полиција је обавезна да помаже другим државним органима у извршавању њихових одлука ако постоји физички отпор или ако се такав отпор може оправдано очекивати.

З. Закон о извршном поступку (објављен у „Сл. листу Савезне Републике Југославије“ – „Сл. лист СРЈ“ бр. 28/00, 73/00 и 71/01)

50. Члан 4. став 1. предвиђа да је извршни суд обавезан да поступи по хитном поступку.

51. Према члану 47. судски извршитељ може, ако је неопходно, тражити помоћ полиције. Ако полиција ту помоћ не пружи, извршни суд ће о томе обавестити Министра унутрашњих послова, Владу или надлежно скупштинско тело.

52. Најзад, члан 23. став 1. наводи да се извршни поступак, такође, спроводи на захтев лица које није изричито именовано као поверилац у правоснажној судској одлуци, под условом да то лице може доказати, путем „званичног или другог законски овереног документа“, да је извршни наслов о коме је реч накнадно пренет том појединцу од првобитног повериоца.

III. ПОЛОЖАЈ ПРЕМА КОНВЕНЦИЈИ БИВШЕ ДРЖАВНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ СРБИЈА И ЦРНА ГОРА, КАО И СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ, ПОСЛЕ ДЕКЛАРАЦИЈЕ ЦРНЕ ГОРЕ О НЕЗАВИСНОСТИ

53. Конвенција и члан 1. Протокола број 1 ступили су на снагу 3. марта 2004. године у односу на Државну заједницу Србија и Црна Гора.

54. Црногорска скупштина је 3. јуна 2006. године усвојила Декларацију о независности.

55. Комитет министара Савета Европе је 14. јуна 2006. године, између осталог, приметио:

„1. ...Република Србија ће наставити чланство у Савету Европе које је ... је имала [Државна Заједница] ... Србија и Црна Гора, и обавезе и дужности које из њега проистичу;

2. ... Република Србија наставља чланство [Државне Заједнице] Србија и Црна Гора у Савету Европе почев од 3. јуна 2006. године, ...

4. ... Република Србија је била или потписница или страна у конвенцијама Савета Европе о којима је реч у прилогу ... где је [Државна Заједница] Србија и Црна Гора била потписник или страна [укључујући Европску конвенцију о људским правима], ...“

56. Најзад, Комитет министара је 7. и 9. маја 2007. године одлучио, између осталог, да:

„ 2. ... Република Црна Гора се сматра страном по Европској конвенцији о људским правима и Протоколима уз њу бр. 1, 4, 6, 7, 12, 13 и 14 почев од 6. јуна 2006. године. ...“

IV. СТАТУТ САВЕТА ЕВРОПЕ

57. Релевантне одредбе Статута гласе како следи:

Члан 4.

„Свака европска држава која се сматра способном и спремном да се придржава одредаба члана 3. може бити позвана од стране Комитета министара да постане чланица Савета Европе. Свака тако позвана држава постаје члан чим у своје име депонује код генералног секретара инструмент о приступању овом статуту.“

Члан 16.

„Комитет министара регулише сва питања у вези с унутрашњом организацијом и уређењем Савета Европе у складу са одредбама чланова 24, 28, 30, 32, 33. и 35. који се односе на овлашћења Парламентарне скупштине. У том циљу он доноси потребне финансијске и административне прописе.“

V. КОМИТЕТ ЗА ЉУДСКА ПРАВА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

58. Комитет за људска права је јасно навео, у контексту обавеза које проистичу из Међународног пакта о грађанским и политичким правима, да основна права заштићена међународним уговорима „припадају људима који живе на територији Државе уговорнице“ о којој је реч. Посебно, „пошто људи добију заштиту права према Пакту, таква заштита им припада по основу територији и наставља да им припада, без обзира на промену владе државе уговорнице, укључујући и разједињавање у више држава или сукцесију државе“ (Општи коментар број 26: Континуитет обавеза: 08/12/97, ССР7С/21/Рев. 1/Доп. 8/Рев. 1).

ПРАВО

59. Подносиоце представке су се жалиле због неизвршења правоснажне одлуке коју је донео Основни суд 26. јануара 1994. године као и што због тога нису могле да живе у стану који предмет тог спора.

60. Суд је доставио ове притужбе према члану 6. став 1. и члану 8. Конвенције, као и према члану 1. Протокола број 1, који, у релевантном делу гласе како следи:

Члан 6. став 1.

„Свако... током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама..., има право на правичну ... расправу ... пред ... судом...“

Члан 8.

„Свако има право на поштовање свог ... дома ...

Јавне власти неће се мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.“

Члан 1. Протокола бр. 1

„Свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине осим у јавном интересу, и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примењује законе које сматра потребним да би регулисала коришћење имовине у складу са општим интересима или да би обезбедила наплату пореза или других дажбина или казни.“

I. КОМПАТИБИЛНОСТ ПРЕДСТАВКЕ СА КОНВЕНЦИЈОМ

61. Као што је примећено у горњем тексту, после Декларације о независности Црне Горе, подносиоце представке су изјавиле да оне желе да туже и Црну Гору и Србију, као две независне државе. Председник Другог одељења је, стога, одлучио да представку поново достави обема Владама. Једно од питања која су им постављена гласило је како следи: „Која се држава, Црна Гора или Србија, може сматрати одговорном за предметну неактивност органа између 3. марта 2004. године и 5. јуна 2006. године?“ (видети ст. 53 – 56. у горњем тексту).

A. Поднесци страна

1. Влада Србије

62. Влада Србије је прво приметила да свака конститутивна република Државне заједнице Србија и Црна Гора има обавезу да штити људска права на својој

територији (видети став 37., члан 9. у горњем тексту). Друго, сам предметни извршни поступак су искључиво водили надлежни органи Црне Горе. Треће, иако искључиви следбеник Државне Заједнице Србија и Црна Гора (видети став 37., члан 60. у горњем тексту), Србија се не може сматрати одговорном за повреде Конвенције које су евентуално настале у Црној Гори пре њене Декларације о независности. Најзад, од Србије се не може, у смислу значења члана 46. Конвенције, реално очекивати да спроводи појединачне и/или опште мере на територији друге државе. У вези са горе наведеним, Влада Србије је закључила да је представка у односу на Србију некомпатибилна *ratione personae* и остала при ставу да би, сматрати другачије, било супротно универзалним начелима међународног права.

2. Влада Црне Горе

63. Влада Црне Горе „[је] подржава[подржала] примедбе које је Суду поднела“ Влада Србије „у вези са питањем ... [сукцесије у вези са] ... извршењем пресуде ... [о којој је реч] ...“. Осим тога, Влада се позвала на члан 5. Уставног закона о примени Устава Републике Црне Горе (видети став 42 у горњем тексту).

3. Подносиоце представке

64. Подносиоце представке су поново потврдиле да и Црну Гору и Србију треба сматрати одговорним због неизвршења предметне пресуде. Прву државу због чињенице да је извршни поступак вођен пред црногорским органима, а другу зато што је Србија једини следбеник Државне заједнице Србија и Црна Гора.

4. Мешање треће стране

(а) Европска комисија за демократију кроз право (у даљем тексту: „Венецијанска комисија“)

65. У свом писаном мишљењу (који је усвојен на 76. Пленарном заседању које је одржано 17 – 18. октобра 2008. године, CDL-AD (2008) 021), Венецијанска комисија је остала при ставу да би се и унапредила заштита људских права и да би било у складу са ранијом праксом Суда, ако Суд сада буде сматрао Црну Гору одговорном за кршења права подносиоце представке по Конвенцији, а која су можда изазвана од стране њених органа између 3. марта 2004. године и 5. јуна 2006. године. По мишљењу Венецијанске комисије, у међународном или уставном праву не постоје потешкоће које би Суд довеле до другачијег закључка. Према томе, Венецијанска комисија није сматрала неопходним да се од Комитета министара Савета Европе тражи да измени своју одлуку из маја 2007. године.

(б) Акција за људска права

66. У писаним поднесцима Акција за људска права је тврдила да Црну Гору треба сматрати одговорном за све повреде Конвенције и/или Протокола уз њу које

су починили њени органи почев од 3. марта 2004. године, када су ови инструменти ступили на снагу у односу Државну заједницу Србија и Црна Гора. Да би подржала ову тврдњу она се позвала на практична разматрања, домаћи и међународни контекст Декларације о независности Црне Горе, као и утврђену праксу самог Суда у вези са сличним питањима после раздвајања Чешке и Словачке.

Б. Оцена Суда

67. На самом почетку Суд примећује да Комитет министара има овлашћење према чл. 4. и 16. Статута Савета Европе да неку државу позове да се придружи тој организацији као и да одлучује „о свим питањима која се односе на интерну организацију и споразуме ... [Савета Европе]“ (видети став 57. у горњем тексту). Суд, међутим, без обзира на члан 54. Конвенције, има искључиву надлежност према члану 32. исте да одлучује о свим питањима која се односе на „тумачење и примену Конвенције“, укључујући и питања његове временске надлежности и/или компатибилности притужби подносилаца представке *ratione personae*.

68. С тим на уму и поред догађаја који су детаљно наведени у ст. 53 – 56. у горњем тексту, Суд примећује, у вези са предметним случајем:

(i) да би једино разумно тумачење члана 5. Уставног закона о примени Устава Републике Црне Горе (видети став 42. у горњем тексту), текста члана 44. црногорског Закона о праву на суђење у разумном року (видети ст. 46 – 48. у горњем тексту), и заправо, запажања саме Владе Црне Горе, заједно сугерисала да Црну Гору треба сматрати обавезном према Конвенцији, као и према Протоколима уз њу, почев од 3. марта 2004. године, а то је датум када су ови инструменти ступили на снагу у односу на Државну Заједницу Србија и Црна Гора,

(ii) да је и сам Комитет министара усвојио, очигледно због раније ратификације Конвенције од стране Државне Заједнице Србија и Црна Гора, да није неопходно да Црна Гора депонује своју званичну ратификацију Конвенције,

(iii) да иако околности стварања Чешке и Словачке Републике као посебних држава јасно нису идентичне предметном случају, одговор Суда на ову ситуацију је релевантан: наиме, без обзира на чињеницу да је Чешка и Словачка Савезна Република била страна према Конвенцији од 18. марта 1992. године и да је 30. јуна 1993. године Комитет министара примио две нове државе у Савет Европе и одлучио да ће се оне сматрати следбеницама Конвенције, ретроактивно почев од датума њихове независности, дана 1. јануара 1993. године, пракса Суда је да сматра оперативним датумом 18. март 1992. године у случајевима континуираних повреда, а до којих је дошло пре стварања две посебне државе, а не 1. јануар 1993. године (видети, на пример, *Копеџн против Чешке Републике*, број 47269/99, 64656/01 и 65002/01, став 62., 26. октобар 2004. године).

69. У вези са горе наведеним, с обзиром на практичне захтеве члана 46. Конвенције, као и на начело да основна права заштићена међународним споразумима о људским правима заиста треба да припадају појединцима који живе на територији државе уговорнице о којој је реч, без обзира на њен каснији распад или сукцесију (видети, уз одговарајуће измене, став 58. у горњем тексту), Суд сматра да и Конвенцију и Протокол број 1 треба сматрати документима који су непрекидно на снази у односу на Црну Гору почев од 3. марта 2004. године, између

3. марта 2004. године и 5. јуна 2006. године, као и после тих датума (видети ст. 53 – 56. у горњем тексту).

70. Најзад, с обзиром на чињеницу да је оспоравани поступак искључиво у надлежности црногорских органа, Суд, не прејудуцирајући основаност предмета, сматра да су притужбе подносиоцима представке у односу на Црну Гору компатибилне *ratione personae* са одредбама Конвенције и Протокола број 1 уз њу. Из истог разлога, међутим, њихове притужбе у односу на Србију су некомпатибилне *ratione personae*, у смислу члана 35. став 3. и да се морају одбацити сходно члану 35. став 4. Конвенције.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 1. ПРОТОКОЛА БРОЈ 1

A. Допуштеност

1. У вези са првом подносиоцима представке

71. По мишљењу Суда, иако Влада Црне Горе није ставила примедбу на надлежност Суда *ratione personae* с тим у вези, статус жртве прве подносиоцима представке захтева да се он размотри (видети, уз одговарајуће измене, *Блечић против Хрватске* [ВВ], број 59532/00, став 67., ЕСЧР 2006-...). Суд, према томе, примећује да је 23. октобра 1995. године прва подносиоцима пренела власништво над станом у питању на другу и трећу подносиоцима представке (видети став 23. у горњем тексту) и закључује да је притужба прве подносиоцима представке у односу на Црну Гору некомпатибилна *ratione personae* са одредбама члана 1. Протокола број 1 (видети, *mutatis mutandis*, *Куљанин против Хрватске* (одлука), број 77627/01, 3. јун 2004. године).

2. У вези са другом и трећом подносиоцима представке

(а) Компатибилност *ratione personae*

72. Суд даље сматра да он, такође, мора, по сопственом предлогу, размотрити компатибилност притужби друге и треће подносиоцима *ratione personae* и примећује да су две наведене подносиоцима представке власници предметног стана од 23. октобра 1995. године, због чега су, без прејудуцирања основаности предмета, њихове притужбе у односу на Црну Гору компатибилне *ratione personae* са чланом 1. Протокола бр. 1. (видети, *mutatis mutandis*, *Марчић и други против Србије*, број 17556/05, став 49., 30. октобар 2007. године).

(б) Исцрпљеност домаћих правних средстава

73. Влада Црне Горе је изнела да прва и друга подносиоцима представке нису исцрпеле сва делотворна домаћа правна средства. Оне су, посебно, пропустиле да поднесу жалбу Уставном суду (видети став 40. у горњем тексту) и употребе ново усвојени Закон о праву на суђење у разумном року (видети ст. 46 – 48. у горњем тексту).

74. Подносиатељке представке су оспориле делотворност ових правних средстава, посебно у односу на чињеницу да су они уведени много касније после подношења њихове представке.

75. Суд подсећа да, према члану 35. став 1. Конвенције, он може да се бави неком притужбом само пошто су исцрпљена сва домаћа правна средства и подсећа да је обавеза владе која тврди да сва средства нису исцрпљена да увери Суд да је правно средство делотворно, расположиво и теоретски и у пракси у релевантном тренутку (видети, између осталог, *Vernillo против Француске*, пресуда од 20. фебруара 1991. године, серија А број 198, стр. 11 – 12., став 27.; *Dalia против Француске*, пресуда од 19. фебруара 1998. године, *Извештаји о пресудама и одлукама 1996-I*, стр. 87 -88. став 38.).

76. У предметном случају, предметни извршни поступак у току је више од тринаест година пред домаћим судовима пре него што је законодавство о коме је реч у ставу 73. у горњем тексту ступило на снагу. Штавише, овај поступак ни сада још није решен, а Влада Црне Горе није доставила судску праксу у смислу да се правна средства о којима је реч могу сматрати делотворним у предмету као што је овај предмет. Суд сматра, према томе, да би било непропорционално да се сада захтева да друга и трећа подносиатељка представке покушају да остваре накнаду овим путем (видети, *mutatis mutandis*, *Паризов против Бивше Југословенске Републике Македоније*, број 14258/03, став 46., 7. фебруар 2008. године).

77. Следи да се примедба Владе Црне Горе мора одбити.

(в) Закључак

78. Суд примећује да притужбе прве и друге подносиатељке представке у односу на Црну Гору нису очигледно неосноване у смислу значења члана 35. став 3. Конвенције. Он даље примећује да оне нису недопуштене по неком другом основу. Према томе, оне се морају прогласити допуштеним.

Б. Основаност у погледу друге и треће подносиатељке представке

79. Подносиатељке представке су поново потврдиле своје притужбе, а Влада Црне Горе је тврдила да се чине напори да се предметна пресуда изврши.

80. Члан 1. Протокола број 1. гарантује, између осталог, право на својину, које укључује право на мирно уживање својине као и право на отуђење имовине (видети, међу многим другим ауторитетима, *Marckx против Белгије*, 13. јун 1979. године, став 63., серија А број 31).

81. На основу члана 1. Конвенције, свака страна уговорница „ће обезбедити сваком у оквиру [њеног] законодавства права и слободе дефинисане у Конвенцији“. Испуњавање ове опште дужности може довести до позитивних обавеза које су својствене обезбеђењу примене права зајамчених Конвенцијом.

82. У контексту члана 1. Протокола бр. 1., те позитивне обавезе могу захтевати да држава предузме мере неопходне за заштиту права на својину (видети, на пример, *Broniowski против Пољске* [ВВ], број 31443/96, став 143., ЕСЧР 2004-V), посебно када постоји директна веза између мера које

подносилац представке може законито очекивати од органа да ће их предузети и делотворног уживања његовог или њеног поседа (видети, *Öneriyildiz против Турске* [BB], број 48939/99, став 134., ЕCHR 2004-XII).

83. Држава је, стога, обавезна да употреби сва доступна законска средства која има на располагању како би се извршила правоснажна судска одлука, без обзира на чињеницу што је она донета против приватног лица, као и да осигура поштовање свих релевантних домаћих поступака (видети, *mutatis mutandis, Марчић и други против Србије*, цитиран у горњем тексту, став 56.).

84. Ако се вратимо на предметни случај, Суд прво примећује да немогућност прве и треће подносиољке представке да туженог иселе из предметног стана представља мешање у њихова права на својину (видети став 80. у горњем тексту). Друго, предметна пресуда је постала правоснажна до 27. априла 1994. године (видети став 15. у горњем тексту), њено извршење је санкционисано 31. маја 1994. године (видети ст. 16. и 17. у горњем тексту), а Протокол број 1 је ступио на снагу у односу на Црну Гору 3. марта 2004. године (видети став 69. у горњем тексту), што значи да је оспоравано неизвршење у надлежности Суда *ratione temporis* у периоду од скоро пет година, а још десет година је већ протекло пре тог датума. Најзад, али као најважније, сама полиција је признала да није могла да изврши своју дужност по закону (видети ст. 32, 49 и 51. у горњем тексту), а то је оно што је коначно довело до одуговлачења о коме је реч.

85. С обзиром на горе наведено, Суд налази да су органи Црне Горе пропустили да испуне своју позитивну обавезу, у смислу члана 1. Протокола број 1., да изврше пресуду од 31. маја 1994. године. Према томе, дошло је до повреде наведене одредбе.

III. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 6. СТАВА 1. КОНВЕНЦИЈЕ

A. У погледу прве подносиољке представке

86. Суд примећује да почев од октобра 1995. године прва подносиољка представке није ни носилац станарског права ни власник предметног стана (видети став 23. у горњем тексту). Даље, 30. јануара 2006. године друга и трећа подносиољка представке су овластиле прву подносиољку представке да их заступа у оспораваном поступку (видети став 35. у горњем тексту). Најзад, ово никада није био предмет самог извршног суда, због чега се може сматрати да су друга и трећа подносиољка представке имплицитно преузеле улогу поверилаца уместо прве подносиољка представке (видети став 52. у горњем тексту).

87. Произлази да је притужба прве подносиољке представке у односу на Црну Гору некомпатибилна *ratione personae* са одредбама Конвенције и мора се одбацити према члану 35. ст. 3. и 4. (видети *Куљанин против Хрватске* (одлука), цитирана у горњем тексту).

Б. У погледу друге и треће подносиољке представке

88. С обзиром на ставове у вези са чланом 1. Протокола број 1. и чињеницу да је у срцу притужби подносиољки представке неизвршење, Суд сматра да, при чему је ова притужба допуштена, није неопходно да се основаност разматра посебно да ли је у овом случају, такође, дошло до повреде члана 6. става 1. (видети, *mutatis mutandis*, *Davidescu против Румуније*, број 2252/02, став 57., 16. новембар 2006. године).

IV. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 8. КОНВЕНЦИЈЕ

89. Суд се позива на своју судску праксу у вези са појмом дома. У предмету *Gillow против Уједињеног Краљевства* (пресуда од 24. новембра 1986. године, серија А број 109), Суд је утврдио да су подносиоци представке, који су били власници куће деветнаест година али нису у њој живели, могли да је зову „дом“ у смислу члана 8. Конвенције. То због тога што су, упркос дужини њиховог одсуства, они увек намеравали да се врате и што су задржали довољно сталних веза са имовином. Штавише, у случају *Menteş и други против Турске* (пресуда од 28. новембра 1997. године, став 73., *Извештају о пресудама и одлукама 1997-VIII*), појашњено је да подносилац представке, такође, нема потребу да буде власник стана нити је чак потребно његово или њено стално присуство у истом да би се он сматрао „домом“, под условом да је појединац у њему живео „у значајним периодима на годишњој основи“ и да има „јаку породичну везу“ са тим просторијама.

90. Међутим, у предметном случају, Суд примећује да је 26. марта 2004. године друга подносиољка представке, у сопствено име и у име треће подносиољке представке, овластила прву подносиољку представке да прода предметни стан (видети став 34. у горњем тексту). Прозилази да од тада па надаље, најмање, подносиољке представке, за које се сада испоставило да су све становници Београда, немају намеру да се врате и живе у стану. Оне су тако пресекле породичну везу са имовином. Према томе, Суд сматра да од како су подносиољке представке поднеле представку Суду, та имовина више не може сматрати да је њихов „дом“ у сврху члана 8. Према томе, Суд сматра да се притужбе подносиољки представке у односу на Црну Гору морају одбацили као некомпатибилне *ratione materiae* са Конвенцијом, према члану 35. ст. 3. и 4.

V. ПРИМЕНА ЧЛ. 41. И 46. КОНВЕНЦИЈЕ

91. Чл. 41 и 46. гласе како следи:

Члан 41.

„ Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној странци.“

Члан 46.

„1. Високе стране уговорнице преузимају обавезу да се повинују правоснажној пресуди Суда у сваком предмету у коме су стране.

2. Правоснажна пресуда Суда се доставља Комитету министара који надгледа њено извршење.“

А. Штета

92. Подносиоце представке су тражиле 97.200 евра (EUR) на име материјалне и нематеријалне штете.

93. Влада Црне Горе није дала коментар у вези са тим захтевом.

94. Суд сматра да су друга и трећа подносиоца представке у овом предмету свакако претрпеле нематеријалну штету, и по овом основу им заједно додељује износ од 4.500 евра. Осим тога, Влада Црне Горе мора обезбедити, одговарајућим средствима, брзо извршење правоснажне пресуде коју је донео основни суд 26. јануара 1994. године ((видети, уз одговарајуће измене, *Илић против Србије*, број 30132/04, став 112., 9. октобар 2007. године).

95. Уколико Влада Црне Горе не изврши горе наведену одлуку домаћег суда, у року од три месеца од датума када ова пресуда постане правоснажна, та Влада онда треба да исплати другој и трећој подносиоцима представке заједно, укупан износ од 92.000 евра, уместо мањег износа од 4.500 евра из претходног става (видети, *mutatis mutandis*, *Paramichalopoulos и други против Грчке* (члан 50.), 31. октобар 1995. године, серија А број 330-Б). Суд је тако одлучио на основу правичности, с обзиром на веома специфичне околности предметног случаја и чињеницу да сама Влада Црне Горе није дала коментар на захтев подносиоцима представке за накнаду штете (видети, *mutatis mutandis*, *Jasar против Бивше Југословенске Републике Македоније*, број 69908/01, став 71., 15. фебруар 2007. године).

Б. Трошкови

96. Подносиоце представке су, такође, тражиле 4.500 евра на име трошкова у поступку пред Судом.

97. Влада Црне Горе није дала коментар у вези са тим захтевом.

98. Према пракси Суда, подносилац представке има право на накнаду трошкова само у оној мери у којој је показано да су они стварно и неопходно настали и да су оправдани у погледу износа (видети, на пример, *Iatridis против Грчке* (правично задовољење) [ВВ], број 31107/96, став 54., ЕCHR 2000-XI).

99. У предметном случају, на основу докумената које поседује и горе наведених критеријума, као и чињенице да је подносиоцима представке већ додељено 850 евра према плану правне помоћи Савета Европе, Суд сматра да је оправдано да се другој и трећој подносиоцима представке досуди заједно додатни износ од 700 евра за поступак пред њим.

В. Затезна камата

100. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на најнижој каматној стопи Европске централне банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД

1. *Проглашава* једногласно притужбе друге и треће подносиоце представке допуштеним, у односу на Црну Гору, према члану 1. Протокола број 1. и члану 6. ставу 1. Конвенције,
2. *Проглашава* једногласно остали део представке недопуштеним,
3. *Утврђује* једногласно да је било повреде члана 1. Протокола број 1. од стране Црне Горе,
4. *Утврђује* једногласно да нема потребе да се посебно разматра притужба према члану 6. став 1. Конвенције,
5. *Утврђује* гласовима 6 наспрам 1
 - (а) да Влада Црне Горе мора да осигура, одговарајућим средствима, у року од три месеца од датума када ова пресуда постане правоснажна, у складу са чланом 44. став 2. Конвенције, извршење правоснажне пресуде коју је усвојио првостепени суд 26. јануара 1994. године,
 - (б) да Влада Црне Горе исплати другој и трећој подносиоци представке заједно, у року од иста три месеца, следеће износе:
 - (i) 4.500 евра (четири хиљаде пет стотина евра), плус порез који се може платити, за претрпљену нематеријалну штету, и
 - (ii) 700 евра (седам стотина евра) на име трошкова, плус порез који наведене две подносиоце представке могу платити,
 - (в) да, ако не спроведе наложено извршење према (а) у горњем тексту, Влада Црне Горе мора да исплати, у року од иста три месеца, другој и трећој подносиоци представке, заједно, укупан износ од 92.000 евра (деведесет две хиљаде евра), плус порез који се може платити (уместо 4.500 евра додељених под (б) (i) у горњем тексту),
 - (г) да по истеку горе наведеног временског рока до исплате, треба платити обичну камату на горе наведене износе по стопи која је једнака најнижој каматној стопи Европске централне банке уз додатак од три процентна поена,
4. *Одбија* преостали део захтева подносиоци представке за правично задовољење.

Састављено на енглеском и достављено у писаној форми 28. априла 2009. године, према Правилу 77. ст. 2. и 3. Пословника Суда.

S. Dollé
Секретар

F. TULKENS
Председник